

ACADEMIA ROMÂNĂ

NICHIFOR DASCĂLUL

EXARH PATRIARHAL

ȘI

LEGĂTURILE LUI CU ȚĂRILE NOASTRE

(1580—1599)

DE

N. IORGA

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

EXTRAS DIN
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II. — Tom. XXVII.
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE.

BUCUREȘTI

INSTIT. DE ARTE GRAFICE «CAROL GÖBL» S-sor ION ST. RASIDESCU

16, STRĂDA DOAMNEI, 16

1905.

13263

Analele Societății Academice Române. — Seria I:

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II:

Tom. I. — Sesiunea extraordinară din anul 1879	3,60
» II. — Sect. I. — Desbaterile Academiei în 1879—80	5.—
» II. — Sect. II. — Discursuri, memorii și notițe	(Stărsit.)
» III. — Sect. I. — Desbaterile Academiei în 1880—81	5.—
» III. — Sect. II. — Memorii și notițe	(Stărsit.)
» IV. — Sect. I. — Desbaterile Academiei în 1881—82	5.—
» IV. — Sect. II. — Memorii și notițe.	(Stărsit.)
» V. — Sect. I. — Desbaterile Academiei în 1882—83	5.—
» V. — Sect. II. — Memorii și notițe.	(Stărsit.)
» VI. — Sect. I. — Desbaterile Academiei în 1883—84	5.—
» VI. — Sect. II. — Memorii și notițe.	(Stărsit.)
Viata și scrierile lui Grigorie Țablac, de <i>Episc. Melhisedec</i>	1,20
Despre Alexandru Mavrocordat Exaporitul și despre activitatea sa politică și literară, de <i>A. Papadopol-Calimach</i>	—,20
» VII. — Sect. I. — Desbaterile Academiei în 1884—85.	5.—
» VII. — Sect. II. — Memorii și notițe.	(Stărsit.)
» VIII. — Sect. I. — Desbaterile Academiei în 1885—86	5.—
» VIII. — Sect. II. — Memorii și notițe.	(Stărsit.)
» IX. — Desbaterile Academiei în 1886—87.	5.—
» IX. — Memoriile Secțiunii Istorice.	(Stărsit.)
Zece Maiu. Memoriu prezentat Academiei, de <i>D. A. Sturdza</i>	—,30
Biserica din Pârâuți în Bucovina, de <i>S. Fl. Marian</i>	—,20
Sama Visteriei Moldovei din 1818, de <i>V. A. Urechia</i>	—,20
O statistică a Țării-Românești din 1820. Comunicare de <i>V. A. Urechia</i>	—,20
Inscripțiuni după manuscrise. Comunicări și note de <i>V. A. Urechia</i> .	—,30
Generalul Pavel Kisseleff în Moldova și Țara-Românească, 1829—1834, după documente rusești, de <i>A. Papadopol-Calimach</i>	—,40
Notițe despre slobozii, de <i>V. A. Urechia</i> .	—,40
» X. — Desbaterile Academiei în 1887—88	4.—
» X. — Memoriile Secțiunii Istorice	(Stărsit.)
Didachiile sau predicele Mitropolitului Antim Ivireanul, tomul II.— Studiu de <i>Episcopul Melhisedec</i>	—,40
Studii asupra legii celor XII table, de <i>Ion Kalinderu</i>	—,40
Dela Tobolsk până în China. Note de călătorie de Spătarul Nicolae Mileșu, 1675. Traduse după un text grecesc de <i>G. Sion</i> .	1.—
Arhimandritul Vartolomeiu Măzărăneanul (1720—1780). Notița biografică și bibliografică, de <i>V. A. Urechia</i>	—,40
Sigiliul târgului Petrei (jud. Neamțu). Notița istorică de <i>V. A. Urechia</i>	—,40
Pe file de ceaslov. Note istorice de <i>V. A. Urechia</i>	—,20
Document referitor la limba românească. Comunicare de <i>V. A. Urechia</i> . (Cu stampă heliografică.)	—,40
Documente dintre 1769—1800. Comunicări de <i>V. A. Urechia</i>	—,40
Documente relative la anii 1800—1831. (I-a Serie) Comunicări de <i>V. A. Urechia</i>	—,40
Moratorium. Comunicațiune de <i>V. A. Urechia</i>	—,20
Autografele lui Varlaam Mitropolitul. Comunicațiune de <i>V. A. Urechia</i> . (Cu stampă heliografică.)	—,60
Istoria evenimentelor din Orient, cu referință la Principatele Moldova și Valahia, din anii 1769—1774, scrisă de biv. Vel Stoim Dumitrache și editată după copia lui Nicolae Piteșteanul din anul 1782, de <i>V. A. Urechia</i> .	1,50
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1878—1888	2.—
Tom. XI. — Desbaterile Academiei în 1888—89	3.—
» XI. — Memoriile Secțiunii Istorice.	2.—
Câteva manuscrise slavo-române din Biblioteca Imperială dela Viena, de <i>Ioan Bogdan</i>	—,50
Cinci documente istorice slavo-române din Arhiva Imperială dela Viena, de <i>Ioan Bogdan</i>	1.—
Diploma Bărlădeană din 1131 și Principatul Bărladului. — O încercare de critică diplomatică slavo-română, de <i>Ioan Bogdan</i>	—,60
Biserica din cetatea Neamțu și documente relative la Vasile Lupu și Doamna Ruxandra, de <i>V. A. Urechia</i> .	

NICHIFOR DASCĂLUL

EXARH PATRIARHAL



LEGĂTURILE LUI CU ȚĂRILE NOASTRE (1580—1599)

DE

N. IORGA

Membru corespondent al Academiei Române.

Ședința dela 11 Martie 1905.

După ce am dat în aceste *Anale* contribuții nouă la viața unui patriarh constantinopolitan din al XVIII-lea veac, fost episcop al Brăilei noastre, pot să înfățișez astăzi un însemnat material necunoscut sau rău cunoscut (1) privitor la acela care a păstorit în lipsă de patriarh Scaunul ecumenic al Constantinopolei în epoca lui Mihai Viteazul, — Nichifor dascălul, personalitate însemnată, de o potrivă, pe tărâmul bisericesc, cultural și politic.

Patriarhul Calinic a lăsat în notele sale, analizate acolo, și o sumă de știri, uneori folositoare, cu privire la Români. Din răspunsurile pe cari le dă Nichifor înaintea judecătorilor poloni se pot culege știri, de multe ori foarte însemnate, în legătură cu istoria noastră.

Din ce se știă și din ce se adaugă acum, să schițăm chipul și viața acestui om dibaciu și fără astâmpăr care, știind toate drumurile, avea

(1) Căci el s'a tipărit cu lipsuri și greșeli în Акта западной Русеіи, IV, pp. 162—3, N-le 117 și 149. O ediție a lor se va găsi și în culegerea de acte ale dietelor polone, pe care o pregătește d-l Dr. Eugen de Barwiński din Lemberg.

în mâinile sale toate cheile și putea să vorbească la urechea ori cui. Astfel se va învedera îndestul rolul său în afacerile noastre, și cele două acte latine ce urmează vor căpăta lumina ce li se cuvine.

I.

Nichifor Parasio era din Tesalia, fiu al unui negustor cu stare și frate al unui preot, despre care el zice că ar fi fost printre cei din-tâi ai locului său de naștere, Tricala.

Încă din anul 1557 era călugăr, și căpăta pe rând rangurile de diacon și arhidiacon; n'a fost nici odată preot sau arhieru. După mulți ani de învățătură în patrie, el trecu la Veneția, la Padova, unde erau școlile apusene ale Grecilor. La Veneția colonia grecească era mare la număr și avea mai târziu în fruntea ei un arhiepiscop, acela de Filadelfia (1), și o frumoasă biserică, rămasă ortodoxă în marea cetate catolică, până foarte târziu, San Giorgio dei Greci. Se duse la Constantinopol numai după alegerea patriarhului Ieremia al II-lea (1572), care era și el un Tesalioț, fost Mitropolit de Larisa.

Între patriarhii constantinopolitani, legați cu grele lanțuri de Turci și veșnic ținuți în primejdie de arhierii cari le râvniau Scaunul, nu se prea pot face deosebiri. Și Ieremia a plătit, a luat mită, a uneltit, a viclenit, s'a amestecat în toate, a fost mazilit, dar a izbutit să se întoarcă iarăș, cu pocloane și pocloneli. Se pare însă, din scrisorile lui păstrate, că el era mai aplecat decât alții să intre în legătură cu Apusenii,— înainte de toate, pentru a se sprijini pe dânșii (2).

Nichifor s'a dat pe lângă Ieremia. Acesta prețuia la dânșul învățătura și meșteșugul de a cânta. În adevăr, tânărul diacon era socotit ca «cel mai bun cântăreț ce au Răsăritenii» (3). Dibăcia lui în toate îl făcea apoi un om foarte folositor. Nichifor nu era cel din urmă care să-și știe însușirile, și încă de pe atunci el avea în vedere patriarhia.

Mai era un sprijin pentru înaltele sale planuri. După mărturia lui Gerlach, predicatorul ambasadei germane la Constantinopol, bun și cinstit observator, care a cunoscut mai pe toți Grecii aceștia, și Turci și clerici,— el era nepotul de fiică al vestitului Șaitanoglu sau, pe numele său creștinesc și adevărat, Mihai Cantacuzino. Acesta însă

(1) Hurmuzaki, XI, tabla, la acest nume.

(2) Pentru Ieremia, în genere, v. Manuil I. Ghedeon, Πατριάρχικοι Πίνακες, Constantinopol 1890 și Ieroteiu de Monembasia, Βιβλίον ιστορικόν. Cf. și Atanasie Comnen Ipsilanti, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, Constantinopol 1870. Și firește: *Oriens Christianus* al lui Le Quien.

(3) Hurmuzaki, XI, p. 115—6.

avea atunci sub ocrotirea lui de păstor, care tunde turmele, toată viața grecească, creștină a Împărăției, avea Domnii săi, episcopii săi: el voia să numească și un patriarh din sângele său și care să-i fie deci supus în toate (1).

Dar Mihail muri prea curând (1576), ca să-și poată îndeplini și această dorință. Acela care era numit cu respect și invidie «Marele Grec» fu spânzurat la Anhalo, dar alții căutară să aibă aceeași putere și înrâurire prin aceleași mijloace: manevrarea dibace a banului. Aproape în același timp, prieteni și aliați până la sfârșit, se ridică Andronic, fiul lui Șaitanoglu, și Nichifor. Mihail se sprijinise pe atotputernicul Mare Vizir Mohamed Socoli, sufletul Împărăției, pe vremea lui Soliman și a urmașilor săi. Aceștia alți doi se sprijiniră, ca și Petru Șchiopul, ca și Mihnea Turcitul și cei mai ageri dintre Greci, pe Sinan Pașa. Era un om sălbatec, grosolan, lacom, dar de credință și sigur.

Încă prin anii 1580 Nichifor făcuse un drum pe la noi, pentru cerșirea de ajutor, de sigur, căci patriarhia, suptă și stoarsă de Turci, era cu totul împovărată de datorii. Misionarul catolic care dă această știre, vestitul Iesuit Mancinelli, asigură că Nichifor, care cunoștea pe Latini încă din timpul șederii sale în Italia, nu era de loc un ortodox intransigent, ci se înțelegea bine, în vederea scopurilor sale, cu «Părinții» (2).

Când, la 1586, patriarhul porni, la rândul său, în călătoria pentru adunat milosteniile, sinodul alege ca administrator al averii patriarhale pe Nichifor. Din «cartea istorică» a lui Ieroteiu de Monembasia se poate vedea chipul cum s'a desfășurat călătoria lui Ieremia al II-lea, care a trecut dela Curtea munteană a lui Mihnea Vodă, călăuzit de maică-sa Ecaterina, la Iași bătrânului Vodă Petru Șchiopul, care-i plăcu pentru bunătatea și cucernicia lui. Apoi patriarhul trecu Nistrul și se duse tocmai la Moscova, zăbovind mult și acolo.

Când se întoarse, gospodăria «dascălului» — căci numai așa îi zicea toată lumea — nu-i plăcu de loc. La 1593, el se plângea astfel lui Petru Șchiopul, om deprins a prețui banul: «Am mii de necazuri pentru multele datorii ce le-au făcut Bisericii noastre celei mari a lui Hristos *dascălul* și domnul Teolect» — patriarh după a doua păstorire a lui

(1) Gerlach, *Tagbuch* 1674, p. 224. Cf. Iorga, *Despre Cantacuzini* 1902, p. xxxiv și Horatio Brown, *Calendar of state papers, Venetian*, IX. Londra 1897, p. 293.

(2) Hurmuzaki, l. c. Cf. vol. III, pp. 51—3, No. xxxviii—ix, pp. 62—3, No. XLVII. Actul, tipărit în vol. III¹, p. 63, No. XLVIII, îl dăm în anexe cum trebuie să fie, adăugând la el alte acte patriarhale, păstrate în original la Academia Română.

Ieremia și înainte de a treia; 1585-6 — și «Bates» — patriarhul Pahomie Patestos (1584-5) — și, în scurt, au ruinat-o cu totul» (1).

Cu ce anume înțelegem: amestecând-o în toate afacerile politice și în toate «combinățiile» de intrigă, speculându-i puținul avut ce rămasese. El se făcù omul de afaceri al Domnilor noștri, și mai ales al lui Aron Vodă; acesta își avea, firește, agenții săi, capuchehaielele sale, un Dimitrie, un Gheorghe, Greci sau Români dintre casnicii săi, dar de lucrurile mai grele se îngrijiă «dascălul». Când Aron fu scos în 1592, el știu ce să facă pentru a-i da iarăș domnia, strângând la un loc pe datornicii lui, cari făcură atâta sgomot, încât învinseseră. Ienicerii cari părtiniau pe Alexandru Lăpușneanu (viitorul Alexandru cel Rău), numit în locul lui Aron, își răsbunară asupra-i, arzându-i casa (2). Dar cine lucră în felul lui Nichifor, trebuia să se aștepte și la astfel de neplăceri.

În 1585 încă patriarhul Ieremia fusese adus înapoi în Scaun după Pahomie din Mitilene (Patestos) și Teolept de Filipopol, și numai în 1596 își pierdù Scaunul, pentru a treia oară, acest Ieremia al II-lea, prietenul Apusenilor și ocrotitorul statornic și sigur al dascălului nostru.

II.

Și până atunci Nichifor se amestecase, cu ori ce prilej, după modelul lui Șaitanoglu Cantăeuzino, în afacerile noastre. Am văzut rolul lui în sprijinirea lui Aron Vodă. Se spune că lui i s'ar fi datorit, în Martie 1590, peirea lui Petru Cercel, frumosul, istețul și nenorocitul frate al lui Mihai Viteazul: se știe că, după stăruințele veșnicului său rival, Mihnea, Petru Vodă fu înneecat în Bosfor, ca prin întâmplare, aruncându-l din corabia care trebuia să-l ducă în surgun. Trupul fu scos însă din apă și se săvârși grozăvia de a i se jupui pielea, care fu supusă tăbăcirii cu piatră acră și umplută cu paie; groaznicul stârv fu apoi trimis la București, ca Mihnea să se încredințeze că i-a pierit dușmanul și să se sature văzându-l în această stare.

Când se începù războiul între Imperiu și Turci, în 1593, Sinan Pașa, Marele Vizir de pe atunci, voi să întărească granița dunăreană prin prefacerea principatelor amândurora în pašalâcuri, în ciuda vechilor privilegii împărătești și a interesului bănesc pe care-l aveau Turcii

(1) Hurmuzaki, XI, p. 373.

(2) Hurmuzaki, IV², pp. 159, 162.

în păstrarea formei de cârmuire prin Domni. Nichifor a spus chiar că hotărîrea Vizirului fusese primită de Sultanul, a cărui *turà* (iscălitură) fusese zugrăvită în josul hațișerifului pentru moartea noastră. Dar el, fiind în tainice legături «creștinești» cu Sultana lui Murad al III-lea, fiica unui preot grec din Negropont, ar fi zădărnicit planul (1).

Însă Nichifor mai aveà un titlu pentru a-și spune cuvântul în afacerile noastre.

Anume, pe acel timp, patriarhia constantinopolitană, așa umilită, sărăcită și amenințată cum erà, se trezise la mari planuri de stăpânire și supraveghere. Încă din timpul călătoriei sale dincoace de Dunăre, care n'aveà numai scopuri de cerșire pentru a se acoperi datoriiile Bisericii celei Mari, Ieremia luase îndatoriri față de Țarul rusesc Teodor. Mitropolitul acestuia, Iov, fu înălțat la treapta de patriarh, îndată după întoarcerea păstorului Bisericii Constantinopolitane (1589). Peste patru ani, patriarhul adună în biserica Vlah-Saraiului din reședința sa un sinod la care luară parte colegii săi din Alexandria, Antiohia și Ierusalim, și astfel se hotărî în chip solemn ca Iov de Moscova să fie așezat în rândul patriarhilor, îndată după acela din Ierusalim.

Patriarhatul sârbesc al Ipecului mai căpătase o clipă însemnătate pe vremea Marelui Vizir al lui Suliman, Mohamed Socoli, care erà rudă de aproape cu patriarhul Macarie. Se văd preoți ardeleni cari merg în Serbia să învețe carte. Sârbi, ca Maxim, ruda Doamnei lui Neagoe și Doamnei lui Petru Rareș, ca Macarie tipograful, se întâlnesc în cea dintâi jumătate a veacului al XVI-lea ca ierarhi munteni. Știm că Mitropolitul ardelean Eftimie a fost hirotonisit prin anii 1570 de patriarhul de Ipec. Pe de altă parte, el fusese recunoscut ca Mitropolit al tuturilor Ținuturilor ungurești atârnațoare de Turci. Țara Românească, ruptă de vreo jumătate veac măcar de Patriarhia Constantinopolitană, care pusese pe întâiul ei Mitropolit, trebuie să fi primit pe ierarhul sârbesc.

De când Domnii începuseră a veni însă din Constantinopol, încunjurați de Greci, dela Mircea Ciobanul încoace, Scaunul patriarhal al Bisericii celei Mari puteà să nădăjduiască o cucerire nouă a Românilor din Țara Românească. Ipecul decăzuse cu totul. Biserica din Ohrida erà și mai nenorocită: ea trebuia să dea Turcilor 18.000 de galbeni pe an, pe când dela Constantinopolitani se cereà relativ mai puțin. Totuș în 1587, arhipăstorul Ohridei se lăudà că are sub ascultarea

(1) Actele procesului din 1597.

sa «Bulgaria, Serbia, Macedonia, Albania, Moldova și Ungrovlahia». Moldova avuse cele dintâi legături de supunere ierarhică cu Ohrida încă dinainte de 1453, când Biserica Constantinopolitană, unită cu Roma la Sinodul a toată lumea din Florența, eră privită ca eretică, rătăcită, de dreptcredincioșii stăruitori. Muntenii vor fi mers la Ohrida, când nu mai puteau merge la Ipec, și aceasta fiindcă nu voiau să meargă la Constantinopol. Însă patriarhul Ohridan din 1587, Gavril, eră un biet fugar care, neajutat în Răsărit, fusese în Polonia la 1586 (1), — pornise în Apusul german și spre Roma Papei, ca să capete un ajutor. Urmașul său, Atanasie Risea, colindă și el prin aceleași locuri și cu acelaș scop de pribeag cerșetor. Mergând spre Spania, el fu oprit însă la Milan de agenții inchiziției, și închis în mănăstirea Sf. Victor, a Benedictinilor, în 1599. Nu știu care a fost mai târziu soarta celui care se intitula: «arhiepiscop al Primei Iustiniane, patriarh al Bulgariei, Serbiei și Albaniei» (2).

Cum se vede, Moldova și Țara Românească nu mai sunt pomenite, și iată de ce. La 1592 Ieremia numise pe Nichifor dascălul exarh patriarhal, și această ierarhie se înțelegea practic mai ales pentru Moldova și Țara Românească. În adevăr, se vede îndată legătura cea nouă a Patriarhiei cu cel din urmă principat mai ales (3).

Nichifor veni s'o întărească în 1595. El se află în adevăr în oastea lui Sinan, care se luptă cu Mihai Viteazul și ocupă Bucureștii și Târgoviștea (4). Din cel dintâiu oraș el trecu în Polonia, dând știri amănunțite despre cele ce se întâmplaseră. De aici el se întoarse în Moldova, unde prietenul său Aron fusese înlocuit cu Ștefan Vodă (Răzvan), iar acesta făcuse loc, în August 1595, lui Ieremia Movilă, ocrotitul Marelui Cancelar și Hatman Ioan Zamoyski.

Nichifor se oferî a căpăta pentru Ieremia recunoașterea de către Turci. Negocierile cu Sinan se făcură în adevăr prin mijlocirea lui, și el putea nădăjdui să aibă pe lângă Movilă situația bine plătită ce avuse pe lângă Aron.

Dar el căzû în curând, și nu altfel decât pentru că îndeplinise prea bine și cu o viclenie neîndestulătoare sarcina sa de exarh, apărând ortodoxia de progresele «latinilor».

(1) Hurmuzaki, III¹, p. 93, No. LXXVIII.

(2) Cf. ale mele *Sate și preoți din Ardeal*; Stinghe, *Ist. besearecei din Șcheai*, și Hurmuzaki, XI, XII, table la v. Ohrida.

(3) Melhisedec, în *Anale*, III, p. 1 și urm.

(4) Hurmuzaki-Bogdan, I, Oct. 1595, p. 360 și urm.

III.

La impunerea lui Ieremia de către Poloni, un sinod își ținea ședințele în Iași. El fusese pus la cale și eră prezidat, îndreptat de «dasecălul» Nichifor. La dânsul luau parte patru episcopi și amândoi Mitropoliții noștri de atunci, Mihail al Țării Românești și noul Mitropolit Macarie, pe care Ștefan Răzvan îl pusese în locul Mitropolitului lui Aron Vodă, Mitrofan (1).

Sinodul, un fel de mic «sinod ecumenic», ca acel care s'a ținut sub Vasile Lupu, fiind îndemnător Petru Movilă, aveă de scop să puie stavilă întinderii catolicismului printre Rutenii supuși coroanei polone. În Polonia în adevăr, stăpânirea lui Ștefan Báthory, oerotitul în deosebi al Scaunului roman, nu trecu fără urmări religioase. Colegiul știut dela Lemberg, cel dela Polock se înființară. Arhiepiscopul din Lemberg Solikowski, superiorul liovean al colegiului pentru catolici și schismaticii din țară și din vecinătate, Warszewiecki, își dădură toate silințele pentru a legă prin declarațiuni de unire clerul rutean de Biserica Romei. Misionarii vestiți, ca un Mancinelli, ca Possevino, care a încheiat și tratate de pace, apar, nu fără scopuri și fără izbândă, prin aceste locuri. Mulțumită unui sfetnic albanez catolic al lui Petru Șchiopul, Bartolomeiu Bruti, Moldova fu câștigată în aparență pentru marea prefacere religioasă a Unirii; misionari franciscani și iesuiți o străbătură, înviorând catolicismul în decadență al străinilor de prin târguri și din satele ungurești dela munte. Toate declarațiunile ce se puteau dori fură câștigate și trimise la Roma. Neamul puternic al Movileștilor, care se îndreptă în toate după Polonia, dăduse Moldovei un Mitropolit, pe Gheorghe Movilă, și acesta iscăli și făgădui ori ce: se ceru în sensul catolic, îngăduind propaganda, întemeierea unui colegiu moldovenesc, tipărirea unui catechism, — lucruri cari, acestea din urmă, nu se îndeplină. Nădejdi mari se puseseră și pe Petru Cercel, Domnul italianizat, ținut, sprijinit și numit de Francezi. El căzù, în adevăr, dar Mihnea Vodă, înlocuitorul său, nu putea să dușmănească prea mult pe catolici, ca unul ce eră fiul unei Levantine și al acelui Alexandru Vodă, care trimise un aier cusut cu aur la Roma (2).

Să nu se uite că și în Ardeal se petrece o înaintare asemănătoare

(1) Melhisedec, l. c.

(2) *Pretendenți domnești*, p. 10; Engel, *Gesch. der Kosaken*, pp. 76—7. — Bibliografia rusească asupra lui Nichifor e destul de întinsă.

a catolicismului. Și aici vin Iesuiți, — deschizând colegiu în Alba Iulia. Fiul lui Cristofor Báthory, fratele regelui Ștefan și principele țării, e dat pe mâinile lor. O dietă le încuviințează activitatea. Vechiul Scaun arhiepiscopal latin de Alba Iulia e înălțat din nou pentru Dimitrie Naprágy, unul din personagiile tragediei lui Mihai Viteazul (1).

În sfârșit, războiul aproape neconținut dintre Turci și Imperiali îndreaptă neapărat pe creștinii din Balcani, oropsiți, desprețuiți și ruinați, către Viena și Praga, deci către Roma. Într'acolo își rătăci pașii Gavril de Ohrida și Atanasie al «Primei Iustiniane». Pe când se răspândeau planuri pentru creștinarea din nou a Constantinopolei, s'a putut spune că până și un patriarh al acestui oraș împărătesc, centrul ecumeniei «grecești», «schismatice», s'ar fi umilit înaintea Romei războinice și triumfătoare (2).

Nichifor se putea răzimi numai pe depărtata Moscovă, care se înălță organizându-se ierarhicește, pe Domnii noștri și pe principele de Ostrog, Constantin. Acesta, un aliat al lui Mihai Viteazul, un reprezentant al Rutenilor și un prieten al Cazacilor, ținea în reședința sa o Curte destul de strălucitoare, la care chema și clerici, dascăli, scriitori greci, cu ortodoxia sigură. Se știe că în acest adăpost și-a scris «poetul» Mihai Palamed, învățător la școala înaltă din Ostrog, poemul despre Mihai Viteazul. Directorul acestei școli eră un fost dregător din Camenița, Meletie Smotricki, care dădù la iveală în 1581, după dorința și cu cheltuiala lui Constantin, vestita biblie slavonă din Ostrog (3).

La 1592 Kosinski se ridică în fruntea Cazacilor împotriva încercărilor de unire bisericească. Răscoala lui se pierdù însă îndată pe alte drumuri. Bun catolic, înconjurat de Iesuiți, noul rege polon Sigismund al III-lea grăbi luerurile, și sinodul dela Brzesk dădù, la 12 Iunie 1595, un decret de unire pe care-l iscăli ră opt prelați ai Bisericii rutene.

Îndată după aceasta însă, alți doi, Balaban episcopul din Lemberg și cel de Przemyśl, protestă împotriva actului dela Brzesk (1 Iulie). Până se găti misiunea ruteană care merse în toamnă la Roma pentru jurământ, Nichifor, care îndemnase pe cei doi episcopi împotrivoritori, duse la capăt bun sinodul din Iași. Îndată izbucni noua răscoală căzacească a lui Nalivaico și Lobodă.

Nichifor merse cu sila la al doilea sinod din Brzesk, adus de Con-

(1) *Pretendenți*, I. c.

(2) *Ibid.*

(3) Engel, I. c. Poemul s'a tipărit de Legrand, în *Bibliothèque grecque vulgaire*, vol. ultim.

stantin dela Ostrog. Acum el nu mai erà primit în Moldova. Aici Ieremia, pe deplin asigurat acum despre Turci, adusese înapoi în Scaunul Mitropoliei pe fratele său Gheorghe. Gheorghe erà însă unit și apărătorul neclintitei ortodoxii trebuià să-l supere. Se ajunsese iute la bănuieli, și Nichifor pretrecù câteva luni închis în cetatea Hotinului. De acolo scăpă el și alergă iarăș în sigurul adăpost din Ostrog.

Sinodul luă hotărîri plăcute Romei și Regelui, afurisind pe disidenți, și se zice că, la rândul său, Nichifor anatemisise pe Gheorghe Movilă. El ajută după aceasta alte câteva luni pe Constantin într'o luptă, care se făcea tot mai înviersunată. Atunci se luă măsura hotărîtoare de a prinde și de a da morții căpeteniile. Astfel se tăie capul lui Nalevaico, în 1597, iar Nichifor fu prins și aruncat în temnița castelului din Marienburg (1).

Când Turcii îl cerură în 1599, îndemnați de mulții prieteni ce aveau în Constantinopol, veni din Polonia răspunsul că «dascălul» a murit în închisoare. S'a crezut însă printre Constantinopolitani că osânda l-ar fi atins numai după sosirea stăruințelor Sultanului (2).

Și fără dânsul, ortodoxia reveni după câțiva ani în drepturile ei.

Peste câțiva ani, Dionisie Rali, Mitropolit de Târnova, ajungea unul din sfetnicii de căpetenie ai lui Mihai Viteazul. Prin îndemnul lui Dionisie, Mihai se apropiè de Constantinopol, în afacerile bisericești, și acest prelat prezidă sinodul ieșan din 1600, care hotărî scoaterea lui Gheorghe Movilă și a episcopilor săi. Hotărîrea sinodală nu pomenește însă despre unirea cu Roma a Mitropolitului «caterisit», în locul căruia fu așezat însuș Rali (3).

Pe când însă legăturile Țării Românești cu Patriarhia Constantinopolitană rămaseră de acum înainte bine statornicite, Movileștii se întoarseră la Ohrida. Abià Radu Mihnea, care iubià Constantinopolul creștin tot așa de mult ca și cel păgân, aduse o schimbare în această privință. Mărturia deslușită în această privință o dă Miron Costin, în aceste cuvinte (4) : «Până nu de mult această țară a stat în ascultare de acel Scaun, până la Domnul Radul, pe timpul domniei lui Sigismund în Polonia. După întâiul răsboiu dela Hotin, Domnul Radul puse preoțimea acestei țări subt ascultarea patriarhului de Constantinopol.»

(1) Mai mult Engel, l. c. Cf. Hurmuzaki, XI. Prefața.

(2) Hurmuzaki, XII, p. 443 și nota 1.

(3) V. *Studii și doc.*, IX, cap. III.

(4) Bogdan, *Cronice inedite*, p. 198.

A n e x e .

A.

Adăugăm aceste scrisori privitoare la legăturile Patriarhiei Constantinopolitane cu catolicii. Una e dela Ieremia, iar alta dela unul din patriarhii contemporani ai lui Vasile Lupu.

I.

† Ἱερεμίας ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ οἰκου-
μενικὸς πατριάρχης.

† Ἡ μετριότης ἡμῶν διὰ τῶν παρόντων γραμμάτων πιστοῦται ὅτι οὔτε ἐν τῷ καιρῷ τῆς πατριαρχείας αὐτῆς, οὔτε εἰς τὸν πρὸ ἡμῶν ἀγιωτάτων πατριάρχων, βία ἐγένετο ὥστε τὸ ὅλον γένος ἡμῶν τὸ χριστιανικὸν ἐξομόσασθαι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἀλλ' οὔτε ἠκούσθη τοῦτο παρ' ἡμῶν, οὔτε ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ συγχωρήσει ὥστε τοῦτο γενέσθαι μεθ' ἡμῶν γὰρ ἐπηγγείλατο ἔσεσθαι ἕως καὶ τῆς συντελείας, καί, ἐλευ-
σόμενος κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, εὐρήσει τὴν πίστην ταύτην φυλαττομένην παρὰ τῶν εὐσεβῶν, ἀλλ' οὔτε κατηνάρκασέ τις σιναίνεσθαι ἢ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πρεσβυτέρου Ῥώμης, ἢ τῇ ἐξομολογήσει τῇ αὐγουστᾶνα ἀκουομένῃ· σὺν Θεῷ δ' εἰπεῖν, ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἔθεσιν ἡμῶν οὐδὲν κωλυόμεθα ἐν πάσῃ συνελθεῖν ἐκτελεῖν, παρρησίᾳ πάσῃ, ἀκινδύνως. Ἐπὶ τοῦτοις οὖν ἐσημαιωσάμεθα καὶ τὸ παρὸν ἔγγραφο, ἐφωθιθέντες, εἰς ἀσφάλειαν. Κατὰ τὸ ἀφ' ἁποῦ τῆς σωτηρίας, μὴν Μαΐου, ἰνδικτικῶν δ' ἑτῆς.

(Originalul «la o persoană particulară»; copie în manuscrisele Hurmuzaki, XIII, la p. 5.594. Greșit în Hurmuzaki, III¹, p. 63, No. XLVIII.)

II. (1)

† Ἱερεμίας, ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκου-
μενικὸς πατριάρχης.

† Ἐνδοξότατε, ἐκλαμπρότατε, φρονιμώτατε, θεόστεπτε Καίσαρ τῆς Ῥουμανίας, Οὐγγαρίας, Βοεμίας, Κροατίας, Δαλματίας, ἀρχιμονίας τῆς Ἀστρίας καὶ μονάρχα τῆς χριστιανηκοῦς πίστεος, Κύριε Δοράλφ, υἱὲ κατὰ πνεῦμα ἀγαπιτὲ τῆς εἰμὸν μετριότητος, χάρις ἢ ὑμῖν καὶ εἰρήνη(ν) καὶ ἔλεος ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος καὶ κυρίου εἰμὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γίνωσκε οὖν, θεόστεπτε Βασιλεῦ, τὴν διὰ τὴν πολλὴν δυστυχίαν ὅπερ μας ἦλθεν εἰς τὴν ἐκκλησία μας, πορευόμεσθαι εἰς τὴν Μοσκούβην, ὅπερ τὸ εἶκουσες καὶ οἱ Βασίληα σου, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ εἰς χώραν λεγομένην Βήληνᾶ με ἐνόθησαν ὁ ἐντη-
μότατος καὶ εὐλαβέστατος Διμίτριος, ὃν καί, πρωτοπαπᾶς ἐκ τῆς ἐπαρχίας ὄντα Λα-

(1) Cu ortografia originalului.

ρίσις, μετὰ καὶ τοῦ δσιοτάτου καὶ ἐν μοναχίς κύρι Σιμεὸν τὸν γέροντα καὶ προεστὸν τοῦ μοναστηρίου ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἐκ τῆς ἀγίας μεγαλομάρτυρας Παρασκευῆς ἐν τῇ Στένῃ, καὶ ἀγγέλλαν μου πὸς θέλουν νὰ ἔλθουν εἰς τῆς Βασίλῃα σου τὸν τοῦπον, ὅσπερ καὶ εἰ ληποί τηγες ὀποι[οι] εὐχαριστοῦν Βασίλιαν σου, ὅπου ἐλ[ε]φθερόθησαν ἐκ τοῦ χρέους καὶ ἐκ τὸν Ἀγαρινὸν τὰς χίρας. Διὰ τοῦτο γινόσκο καὶ αὐτοὺς πολὰ πειραζομένους ἐκ τοῖς Ἀγαρινοῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἐδεσείθησαν εἰμέτερον γράμμα πρὸς τῇ[ν] Βασίλῃαν σου, καὶ δέομε καὶ παρακαλὸ τὴν Βασίλῃαν σου, ὅς ἐλεείμων καὶ φιλεῦσπλαγγος, εἶνα αὐτὸν ἐλεείσης· καὶ εἰμέτερον γράμμα πρὸς αὐτοὺς ἀποδόσις ἐκ τῆς ἐκλα[μ.]πρωτάτης σου χιράς, εἶνα ἐλεφθεροθοῦσιν ἐκ τοῦ δινχεροῦς (sic) καὶ ἐκ τὸν Ἀγαρινὸν τὰς χέρας. Εἰ δὲ οἱ Βασίλῃα σου ἐκατὸν ἀπλαδιονας (sic) τηχία παρὰ Θεοῦ καὶ ἦς οὐρανὸν Βασιλείας ἀξιούμενος ὡς ἐλεημόν, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ καὶ τὸ ἄποιρον ἔλεος καὶ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ εὐλογία τῆς ἡμῶν μετριότητος εἴη τῇ Βασιλοία σου. Ἀμήν.

Μητὶ Ἰουνίου, ἰνδικτίονος ἀτης.

[Vο:] Τῷ ἐνδοξοτάτο καὶ εὐσεβεστάτο καὶ θεοστεπτοῖ Καῖσαρ τῆς Ρουμανίας, βασιλεὺς τῆς Γερμανίας, Κροατίας, Οὐγγαρίας, Βοεμίας, Δλαματίας, ἀρχιμονίας τῆς Ἀστρίας καὶ βασιλεὺς τὸν βασιλέον, κύριον Δοραλφόν, υἱὸ κατὰ πνεῦμα ἀγαποῖτο τῆς εἰμὸν μετριώτης (sic), τὸ παρὸν πατριαρχικὸν γράμμα ἐνχιριστί.

Herrn Khurzen.

III.

Παρθένιος, ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμηνικός πατριάρχης, τῷ εὐσεβεὶ καὶ θεοστεφεῖ, ὑψηλοτάτῳ αὐτοκράτορι, γαληνοτάτῳ τε καὶ κρατίστῳ βασιλεῖ Γερμανίας, Οὐγγρίας, Βοεμίας, κυρίῳ κυρίῳ Φερδινάνδῳ τρίτῳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ υἱῷ ποθεινοτάτῳ τῆς ἡμῶν μετριότητος.

† Οἱ μὲν τοῦ σώματος ὀφθαλμοὶ καὶ σωματικῆς φιλίας πρόξενοι γίγ[ν]ονται, καὶ ἡ μακρὰ ἐγγινομῆς συνήθεια βεβαιοῖ, κράτιστε βασιλεῦ· τὴν πνευματικὴν δὲ ἀγάπην ἡ τοῦ πνεύματος δωρεὰ χαρίζεται, καὶ, τὰ μακρὰ μὲν διεστῶτα τῷ τόπῳ συνάπτουσα καὶ ἀλλήλοις τοὺς ἀγαπητοὺς γνωρίζουσα, οὐ διὰ σωματικοῦ χαρακτήρος, ἀλλὰ διὰ πάσης ἰδέας τῶν ἀρετῶν καὶ φήμης λαμπρᾶς καὶ γραμμάτων τῶν τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς ἐναργέστατα χαρακτηρίζοντων. "Ὁ δὴ καὶ ἐφ' ἡμῖν ἤδη πρὸς τὴν σὴν γαληνότητα ἡ θεῖα τοῦ Κυρίου χάρις ἐνήργησε, καταξιώσασα ἡμᾶς ἰδεῖν σου τὴν θεοεἰκλον βασιλικὴν εἰκόνα καὶ περιπτεύεσθαι αὐτὴν τῇ ἀκραιφνεῖ ἀγάτῃ καὶ εὐλογίαν ἀποστολικὴν παρασχεῖν. Εὐχόμεαι οὖν καὶ ὑπερεύχομαι ἐνδελεχῶς τῷ πρυτάνι τῶν ὄλων, Θεῶ, πλατῦναι καὶ ἀυξῆσαι τὴν βασιλείαν σου εἰς ὕγειαν καὶ κράτος καὶ νίκην κατ' ἐχθρῶν, ἑρατῶν καὶ ἀνοράτων, εἰς αἰῶνα αἰῶνος, καὶ ἴδοις τὸ παλάτιον αὐτῆς ὡς ἀλύπελον εὐθύνουσιν καὶ ὑπερισχόις κατευοδοῦμενος μετὰ τοῦ στρατοπέδου σου· ἐφ' οἷς Θεὸς ἤδεται καὶ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία σεμνύνεται, τοιοῦτον πλουτήσασα βοηθόν. Ἦν ποτε μὲν καὶ γλυκασμὸν θεοῦ ἔρωτος τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐνστάζουσα ἡ πρὸς

ἅπαντας διαδοθεῖσα τῆς γαλιηνοτάτης σου ὑπεροχῆς ἐκ τῶν ποικίλων ἀρετῶν καὶ παντοίων χαρίτων εὐφημία· ἀλλάγε νῦν κέντρον ἀγάπης ἀκροτάτης ἐπιθεῖσα ἡμῖν τοῖς εὐχέταις αὐτῆς καὶ πόθον ἢ πάνσοφος καὶ γλυκυτάτη ἐπιστολὴ τῆς πολυχρονίου σου Βασιλείας, ἄλλους ἐξ ἄλλων πεποίηκε, καὶ ὑψοῦ τὰς χεῖρας αἶρειν, καὶ μετ' εὐφροσύνης πνευματικῆς καὶ προφητηκῆς βοᾶν: «ἀγαλλιᾶσεται ἡ ψυχὴ μου σὺν τῷ Κυρίῳ» καὶ «Κύριε, σῶσον τὸν Βασιλέα, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν Ἡσαΐας καὶ Δαβὶδ» προαναγγέλλουσα. Ἐν γὰρ αὐτῇ ἔγνωμεν καὶ τὴν λαμπρὰν εἰκόνα τῆς παμφρασεστάτου σου καὶ ἰλαρᾶς ψυχῆς, τὴν τε περὶ ἡμᾶς εὐνοίαν τῆ καλλοῦρήμοσύνη ταύτης τὰ βέλτεστα ἐγχαρτατούση καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐποφελῆ σπουδῆν, καὶ σε ἡλίου δίκην τοῖς μαρμαρυγαῖς αὐτοῦ κόσμον ὅλον διαυγάζοντα καὶ τὴν σκοτομένην διαλύοντα, κάμῃ, τὸν μικρὸν ποιμένα τοῦ μικροῦ ποιμνίου, ἐν ᾧ ἠυδόκησεν ὁ οὐράνιος πατήρ ὑπὸ τὸν στοτεινὸν ζυγὸν τῆς βαρβαρικῆς ἀλώσεως κείμενον, ὡς τάχος ἀναπτέρωσε, καὶ τῇ φωτεινῇ αὐτῆς χάριτι ἀγλὴν οἰονὰ πᾶσαν τῆς καρδίας ἐξείρουσα καὶ τῷ κρῦει τῶν θλιψέων τρυχόμενον θερμότηταις ἐλπίσι καὶ νοστήμοις ῥήμασι περιέθαλψε, καὶ πάντως κατὰ Θεὸν πεποίηθαμεν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τῆς περιβλέπτου σου ἐξουσίας, ἤρεμόν τε καὶ ἡσυχὸν βίον ζῆν, ταῖς δὲ χρυσαῖς αὐτῆς πτέρυξιν ἐπελαφρίζομενοι, ῥάον οἴόμεθα, οὐ μόνον ἀνώτεροι γίνεσθαι τῶν παίδων τῶν θηρευόντων, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν, ὡς εἰκός, ἀποθέσται λύπην, καὶ τὴν ἡμῖν προσγινομένην ὁδὴν, τῇ τοῦ καιροῦ στενότητι. Καὶ γὰρ ὁ πιστότατος καὶ πρακτικώτατος ἄριστος πρέσβης τῆς πολυχρονίου σου Βασιλείας, γαλιηνότατε βασιλεῦ, Ἰωάννης Ῥουδόλφος Σμίδ, οἷα παρών, σύνοιδεν ἀκριβῶς τοὺς τε συνεχεῖς πειρασμοὺς καὶ πολλὴν καὶ ἄμετρον στενοχωρίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τίσι καὶ ὁποίοις εὐρίσκεται μέχρι τοῦ νῦν, ὅπως δὲ διάκειται, καὶ περὶ τὴν αὐτοῦ ἐκλαμπρότητα, χάριν αὐτῷ, οὐ τὴν τυχούσαν εἶδεῖα, περὶ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, ἐν οἷς ποτ' ἐνταῦθα τὰς διατριβάς ἐποιεῖτο, μάλιστα δέ, διὰ τῆς αὐτοῦ εὐσεβοῦς φρονήσεως, οὐ μόνον ἐκόλωσε καὶ διέλυσε τὴν τοῦ καλθινισμοῦ στερέωσιν ἐν αὐτῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ συνεργὸς ἄξιος ἐφάνη εἰς εἰρήνην καὶ συμφωνίαν τῶν πατριαρχῶν καὶ ὁμόνοιαν θεῖαν καὶ ἄλλας πράξεις ἐναρέτους κατόρθωσε πρόθυμος, ἐξ ὧν ἀποδείκνυται τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καθαρόν, τότε εὐσυμπάθητον καὶ χριστομίμητον καὶ τὸ περὶ τὰ καλὰ πρόθυμον τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως. Καὶ μὴν καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ καθ' ἡμᾶς ἅπαντα διεροδικωτέρως ἐκμαθήση, οὐχ ἤττον ἢ τὴν παρ' ἡμῶν σχέσιν τε καὶ εὐλαβείαν ὁποῖαν ἄρα, καὶ ὅπως διακείμεθα, περὶ τὸ ἔνθεον ὕψος τῆς γαλιηνοτάτης σου, θεόστεπτε βασιλεῦ. Καὶ πανθ' ὅσα διὰ γραφῆς τό γε νῦν οὐχ' οἶον τε διεγχαράξασθαι, ῥάδιον εἶποι καὶ ἀναγγελεῖ τῇ βασιλικῇ σου συνέσει, καίτοι τὸ τῆς ἐμῆς δυνάμεως βραχύτε καὶ ἄπορον ἐφικέσθαι γνήσιως οὐ δύναται, ἀμοιβαίως θεραπεύειν (τοῦ πιστοῦ τούτου τῆς Βασιλείας σου κατὰ τὴν οἰκίαν αὐτῆς βουλὴν τε καὶ θέλησιν τὰ πάντα ἀναπληρῶσαντος) ἀντιπαραμετρήσει δ' ὅμως οἶδα καλῶς ἢ ἀπαράμιλλός σου χάρις ἐπὶ τῆς εὐεργετικῆς αὐτῆς καὶ ἡγεμονικῆς διαθέσεως οὐκ ἔλαττον. Ὅθεν οὖν καὶ τὰς αὐθεντικὰς σου τανύσι πτέρυγας διεῖς, τῇ ἀνατολικῇ τοῦ Χριστοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίᾳ ἐπισκιάσας, ἀπελαύνων αὐτῆς πᾶσαν κατῆφειαν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δανειτῶν οὐκ ἀνάσχετον βίαν καὶ τῶν ἐχθρῶν ἐφοδὸν τε, ἐπιδρομὴν, ἰσχυρῶς καθ' ἡμῶν κινουμένην, κατασχών.

Πέπισμαι δὲ ζῶν Θεῷ συμπαρακεῖσθαι τὸ θέλειν τῇ βασιλικῇ σου δυνάμει. Προσανήγγειλε δὴ ἡμῖν ἔτι ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος ὑπηρέτης τῆς Βασιλείας σου καὶ περὶ τινῶν μητροπολιτῶν μὲν σχῆμα περιβαλλομένων, γνώμην δὲ κεκτημένων φυγάδων λύκων, ἐπίρρεόντων αὐτόσε ἐν ὑποκρίσει καὶ ψευδολογίᾳ, ὡς ἀφ' ἡμῶν τάχα πεμπομένων. ἤστωσαν οἱ τοιοῦτοι ἀποβλητέοι ἀνάξειοι ὄντως τῆς ἐρασμίου σου βασιλικῆς ἀπολαύσεως. Πρὸς δὲ διάγινωσιν ἀληθείας τε καὶ ψεύδους, ὀρθῶν τε καὶ μὴ, συνομιλήσομεν μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου πιστοῦ ἄρχοντος τῆς Βασιλείας σου διαταγέντος ἐνταῦθα παραμένειν εἰς ἐπίσκεψιν τῆς βασιλικῆς ὑπηρεσίας ῥεσιτέντου· καίτοι κατ' αὐτοὺς εὐχερῶς διακρινθήσεται. Τέως μὲν οὖν, θειοκόσμητε βασιλεῦ, ἐξ ἔργων μὴ δυνάμενος, ὡς εἴποντες ἔφθημεν παραμείψασθαι σου τὴν θεοφροῦρητον Βασιλείαν, ἀνακδεᾶ οὖσαν καὶ τὰ μάλιστα πληρεστάτην· μήτε τοῦ εὐποροῦντες, δι' εὐχῶν γοῦν ἔγνωμεν πατριῶν καὶ προσαγορευσαί σου καὶ τὴν βασιλικὴν σου εὐσέβειαν ζέοντι πνεύματι ἀσπάσασθαι, Θεὸν ἐκ βαθέων ἐπιβώμενοι, καὶ ἴδοις υἱοῦς υἱῶν, διαδόχους τῆς εὐσεβείας καὶ Βασιλείας σου, ἐν γῆρᾳ βαθυτάτῃ καὶ βαθυτάτῃ εἰρήνῃ καὶ εὐνομίᾳ πάσῃ καὶ νίκη τῇ κατὰ τῶν ἐναντίων, ἀξέγνωθῆι καὶ στερεωθῆι οὐρανοθεν τὸ μέγιστον κράτος τῆς θεοφυλάκτου σου Βασιλείας, μέχρι τερμάτων παντὸς αἰῶνος, προκόπτων ἐπὶ πᾶσιν ἀγαθοῖς, ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἐκτὸς τῆς θείας χάριτος καὶ δυνάμεως ἐδράζουσα τὸν βασιλικόν σου θρόνον μετὰ τοῦ βασιλικοῦ σκήπτρου, ἀκράδαντον καὶ ἀσινῆ, φοβερώτατον μὲν τοῖς ἐχθροῖς, ἀξιέραστον δὲ τοῖς φίλοις καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ ἐπαινετὸν καὶ ζηλωτὸν καὶ τῶν πολλῶν πρωτεύοντα καὶ προάρχοντα. Καὶ ταῦτα ἡ βασιλικὴ σου γαληνότης καὶ διάθεσις προσδέξαιτο εὐμενῶς ἅμα καὶ ἰλαρῶς, ὡς λογικὸν τὸ δῶρον, τῶν πενήτων κόλπον, τῷ ἐν ὑποστάτῃ τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἄγουσα καὶ ἀγομένη. Καὶ φυλάξαις ἐν τῷ εὐαγγελικῷ θησαυρῷ τῆς καθαρᾶς σου καρδίας τὴν παρ' ἡμῶν ἐλαχίστον ἐπισταλείσαν ἄκραν σοι εὐλάβειαν καὶ ἀγάπην, οὐρανοφροῦρητε βασιλεῦ, μεμνημένοι ἀεὶ θερμοτάτου σου φιλοστόργου πνευματικοῦ πατρὸς καὶ εὐχέτου τῆς ὑψηλοτάτης σου κραταιᾶς Βασιλείας καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, υἱὸν σε πνευματικὸν ἀποκαλοῦσα αὐτῆς καὶ εὐεργέτην καὶ κηδεμόνα, ἔσοχον ἐξόχων ἀνακηρύττουσαν, ἐπὶ πᾶσι καὶ ἐν παντί. Ἐρρωμένον καὶ εὐθυμον διατηρηθῆι τὸ ἐνθεον κράτος τῆς μεγίστης σου Βασιλείας καὶ εὐλογούμενον δι' ἡμῶν παρὰ πατρός, υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, τῆς μίας . . . εως καὶ Θεότητος· ἀμήν. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀ' τῷ χ' τῷ μθ' τῷ, μεταγιννεῖωνος κ' τῆ, ἐπιμερέσεως β' τῆ.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ εὐχέτης τῆς κραταιᾶς σου Βασιλείας ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἀπαραίτητος.

[Vo:] Lettere del patriarca di Constantinopoli, con la traduzione.
(Bibl. Ac. Rom.: Acte privitoare la Petru Șchiopul.)

B.

„Acta internuntiorum“ din Danzig, vol. II, fo. 129.

Examen Iani, 14 Martii.

Interrogatus, a quo literas accepit, respondit: a Metropolita Paphuntino. Si ipse Metropolita eas dedit? Respondit: Metropolita fuit ante arcem et rogabat illum, ut expectaret, donec illi literas daret per puerum. Puer se apud hospitale praevenit et literas sibi dedit.

Utrum Daskal tunc Ostrowæ fuit? Respondit, quod fuit in domo Vladici.

Utrum salutaverit Dascalum discedens? Salutavit, sed neque literas, neque nuncium accepit.

Utrum Nicephor de literis aliquid illi dixerit? negat.

Quo iverat? in Valachiam pro equis.

Literas ubi debebat deponere? in Lopussno (1) et Indurost (2), ubi sunt multi mercatores, et ibi debebat mercatori alicui eas dare.

Post suam fugam ex vinculis, ubi repererit Dascalum et Metropolitam? in Scrupha Nicephorum; et, cum rediisset Paphuntinus Kiovia, ut commeatum impetraret Moscoviam, Ostrowiae se praevenit et ibi permansit hebdomadam. Postea vocatus Brestam per literas, quem Iani quoque secutus est, veniens ad dominum Palatinum, invenit eum cum Nicephoro et praesentavit illis Paphuntinum, dicens, quod is sibi literas dedisset. Postea responderit illi: ne sis sollicitus, nam iste iurat super animam suam, quod nihil mali scripserit, et Nicephorus addidit, quod ex Paphuntino intellexerit, non fuisse in illis literis aliud nisi de discordia inter Polonos et Ruthenos propter fidem, et quod Metropolita sit vir bonus et a se consecratus.

Quomodo fugerit? Discedente capitulo, evasit. Volebat ire ad Illustrissimum dominum Cancellarium, conquestum de iniuria.

Cur negavit literas? dicit se non negasse, sed ante vespere, cum esset sub cypho, neque rem bene intellexisset, negaverat.

Acta internuntiorum, ibid., fo. 131—134.

Examen Nicephori Daskal.
1597 die, 14 Martii.

Interrogatus, unde sit, respondit: de Thessalia, civitate Tricala.

De parentibus: pater erat mercator praecipuus, frater oekonomus inter primates ecclesiasticos.

Quando discessit ex patria? domi studebat annis duodecim; cum vero

(1) Lăpuşna.

(2) Adică: «în Durost», în Durostor, Silistra?

Hieremias esset in patriarcham electus, discessit Venetias, tandem Patavium, ubi manebat, concionatoris et confessoris munere fungens. Ante annos quadraginta induit habitum monasticum, diaconus et archidiaconus fuit, adiuvans in missa patriarcham. Cum esset in Constantinopoli, et Hieremias esset in Moscoviam discessurus, conventibus metropolicis factus est administrator patriarchatus, donec patriarcha ex Moscovia rediret.

Interrogatus, num sit presbyter et quomodo diaconus confessionem audiebat, quandoquidem hoc ad presbyteros pertinet, respondit quod speciali dono, scilicet autoritate patriarchae, solet concedi facultas diaconis et archidiaconis et ipsos quoque patriarchos (*sic*) confessiones audiebat. Presbyter non est.

Ad interrogatoria puncta ex testimoniis :

An non verum, quod circa patriarchatum, quem ambiebat, debita multa contraxit et Turcis novas maioresque pensiones promisit, quae postea Christiani redimere sunt coacti; quod ipsius opera Hieremias patriarcha deiectus fuerit et ecclesiastici duo multa passi; quod debita magna pro Arone et terra Moldavia contraxerit, merces diversas a mercatoribus acceperit? Respondit tributum esse quatuor millia ezekini, ultra quod munera certa et donativa offeruntur Bassis, etc., quae ille ne quadrante quidem auxit; ansam nullam deponendi Hieremiae dedit, imo, cum patriarcha Hieremias esset in nodis detentus, quidam alius factus fuit patriarcha, contra quem Dascal commovebatur et commovit Christianos, ut in magna multitudine accesserint imperatores et obtinuerint restitutionem Hieremiae. Dicit, quod multos circumcisos Christianos religioni restituit, quos, alios in Moscoviam, alios in Italiam misit.

An non verum, quod debita magna pro Arone conquerentes, abrais barbis, in gallas mitti curavit? Dicit Aronem reliquisse duos factores, Demetrium et Georgium, se quoque ab illo rogatum, ut in facta eorum intenderet. Erat autem tunc locumtenens Hieremiae et protosingelos. Fatetur se aliquoties admonuisse Aronem, ut debita exolveret et fideiussores suos liberaret.

An non verum, quod muneribus Sultanae gratiam quesiverit? Respondit: Uxor imperatoris defuncti est filia sacerdotis graeci nigropontani. Haec misit ad se secreto, cum administrator esset, ili aequae benedictionem mitteret et ad Deum pro illa exoraret. Eleemosynae nomine aureos centum sibi singulis annis mittebat. Hoc idem antea faciebat Hieremiae. Accidit, quod 30 turcicorum doctorum convenerant et concluderant, ut ecclesias omnes in usum turcicum redigerent, quod ne fieret, laborabat Daskal apud Sultanam, Sultana apud Imperatorem, et obtinuerat apud primarios, ne ecclesiis iniuria fieret. Sinan-Bassa sub Arone impellebat Imperatorem, ut, deposito Arone, duos Turcos administratores Valachiae faceret; quod ille Sultanae per eunuchum quendam significavit; quae Sinan-Bassae scripsit se id aegre laturam. Et, quamvis iam decretum esset Imperatoris, effecit tamen, ne quic-

quam fiat. Mirabantur Turcae, quod Sultana tam bene vellet Graecis. Nam tantos favores habebant apud Sultanam Patriarcha et Daskal, ut etiam Turcae illos timerent. Sultana volebat quidem precibus Christianos commendari, sed non aliter nominare quam Mariam, ne Imperator subolfaciet. Dixit quoque, quod Bassa quidam ambiebat ecclesiam pulcherrimam, eius domui contiguam; pro quo apud Sultanam id effecit, ut, cum illum generum Imperator habere nolisset, missis quingentis hominibus, illum omnibus bonis spoliaverit.

An non verum, quod Valachos conquerentes, ab rasis barbis, in galleras mitti curaverit? Negat, imo e vinculis eos liberabat, quos Sultana condemnauerat.

An non verum, quod cadaveri Petri Vaivodae, magno sumptu in mari invento, cutem detraxerit fœnoque impletam et alumine conditam, Aroni miserit? Factum esse scit, sed se fecisse cum execratione negat; Valachos factores ipsos id fecisse dicit.

An non verum, quod chyrographa creditorum discerpserit? Cum venisset in Valachiam, vidit plusquam quingenta chyrographa cum falsis sigillis, quae fabricaverunt duo in Valachia, duo Constantinopoli; quae ille discerpserit et rem gratam fecit Aroni, pro quo remuneratus est veste valoris aureorum mille.

An non verum, quod viduae cohabitaverit eiusque filiam Aroni in matrimonium elocaverit? Si de Sultana erat in suspicione, et in ista potuit fuisse, sed negat, cum semper habuerit ultra mille personas assistentes in patriarchatu, filiam eius baptisaverat, quam Aron in uxorem duxerat. Dicit etiam quod volebant Turcae in Monte Sinai ultra tria millia monachorum interficere; quod ne fieret, ille effecit per Sultanam.

An non verum, quod rebellionem Aronis lacrumans deploraverit eumque ad reconciliandum Turcarum Imperatorem stimulaverit? Dicit se allocutum quidem fuisse Aronem, quod male quidem fecisset; quondam autem successit, admonebat ut caute ageret et Kosakos sibi adiungeret.

An non verum, quod literas apud Iani repertas eidem descendentem commendaverit? Non fuit tunc Ostroviae, et ille Metropolitam, qui eas scripsit, erat ebriosus. Se Adrianopoli nullos amicos habere.

An non verum, quod cum eius consensu scriptae fuerat? Negat. Tribus diebus persuadebat, ne Iani mitteretur pro equis.

An non verum, quod presbyterum Philomonem et Ciriacum Poliroitum salutare iusserit? Negat; neque se eos nosse affirmat. Metropolitam vel literas Iani commendasse negat, imo se postea venisse et utrumque simul reperisse.

Interrogatus, si Metropolitam vidit post discessum Iani, respondit: se vidisse et cum eo Brestae fuisse.

Interrogatus, si illi retulit Iani de sua detentione et interceptione lite-

rarum, negat; sed postea Brestae id ab illo audivit, cum iam Metropolitam discesserat.

Interrogatus, si vidit Metropolitam simul cum Murato, cive zamoscensi, respondit: se vidisse; sed innoxius est Murath.

Quomodo legationis suae Sinan-Bassae reddiderit rationem? Manebat in quodam monasterio dies quinquaginta. Interim literae venerint ab Ieremia Palatino ad se et ab aliis Graecis, qui rogabant, ut ad Sinan-Bassam iret et res Ieremiae Palatini componeret.

De quo literas habet. Ad eam rem missi quoque erant per Hieremiam duo, unus Turca, alter Graecus, Polisaico. Dicit, reliquos Bassas fuisse sibi inimicos, praeter Sinan, cum quo familiaritatem contraxerat, quod illi donativa offerret, cum Hieremia patriarcha. Itaque, veniens ad eum, requirebat ab eo, quid causae sit, quod milites in praesidio habeat, contra Polonos et Illustrissimum dominum Cancellarium, qui inimicum eius eiecit ex Valachia et posuit virum bonum; respondebatque hoc bene factum esse. Postea Sinan-Bassa non vidit, neque illi de sua legatione quidquam significavit. De effectu suae legationis dicit se persuasisse Bassae, ut duos tabellarios miserit ad Tartarorum imperatorem, iubens eum recedere. Habebant tunc Turcae captivos in Moldavia ad trecenta millia, quorum alii per se liberati sunt, alii ne caperentur effecit.

Interrogatus, si nuncii Sinan-Bassae venerint ad Bassam, nescit.

Quare itineris sui et mansionis in Polonia Illustrissimo domino Cancellario mentionem non fecit ab eoque comeatum non petiit? Respondit, quod habuit literas a domino Palatino Kioviensi et ad eum prius ivit, consulturus ulterius de comeatu. Dicit se retulisse Hieremiae Palatino de suo proposito et cum scitu ipsius res suas Leopolim praemiserat. Literas Illustrissimi domini Cancellarii dicit se vidisse, sed eas accepit nuncius Palatini Valachiae, qui dicebat eas mitti debuisse.

Utrum Sinan-Bassae promiserit, quod Illustrissimum dominum Cancellarium et Palatinum Valachiae venene interimere [velit]? Negat.

Quid illi constat de exploratoribus in Valachia punitis? Dicit se habuisse secum tres homines, ex quibus unus serviebat octo menses Magnifico domino Castellano leopoliensi; alter est hic, tertius fuit Turca, quem sibi addiderat Sinan, ut se deduceret, qui postea cum literis iverat ad Tartaros; et nihil amplius scit.

Cur, christianus cum sit, conditiones intolerabiles et ignominiosas nomine Sinan-Bassae attulit? Habuit binas literas, alteras ad Illustrissimum dominum Cancellarium, alteras ad Hieremiam Palatinum, quibus Hieremiae amicitiam promittebat Bassa, modo ad se mitteret aliquem ex consanguineis, ut firmaretur amicitia. Oretenus referebat, quae illi Sinan-Bassa imposuerat.

Cur servos Turcas habuit? Negat.

Cur administrationem rerum valachicarum sub Hieremia Palatino ambigit? Negat.

Cur ex detentione profugit, si erat innocuus, vel cur innocentiam suam non declaravit? Quia idem fecit S. Paulus.

Interrogatus, cur fuerit detentus? Causam nescit, sed modum referebat.

Utrum exploratores ex Valachia Constantinopolim miserit? Negat.

Utrum noverit Puan (*sic*)-Aga, qui praesens fuit, cum Sinan-Bassa exploratores cum Dasealo mittebat? Negat se nosse hominem.

Utrum sub iuramento Sinan-Bassae promiserit, quod condiciones tyrannicas Palatino Hieremiae persuasurus fuit; pro quo illi Sinan-Bassa patriarchatum promiserat? Negat. Iusserat quidem Bassa exigere iuramentum a Ieremia, sed se nullum iuramentum praestitisse Bassae, affirmat.

Utrum puerum calcibus interemerit? Negat.

Utrum manum, qua literae graecae scriptae sunt, noverit? Nescit, neque cognoscit. Sigillum legit: quod sic habet Paphuntinus Metropolitae, Dimoticeus (qui locus est propinquus Adrianopoli).

Analele Academiei Române.

L. B.

»	XII. — Desbaterile Academiei în 1889—90.	3.—
»	XII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> .	12.—
	Biserica ortodoxă în luptă cu Protestantismul, în special cu Calvinismul în veacul XVII-lea, și cele două sinoade din Moldova contra Calvinilor, de <i>Episcopul Melhisedec</i>	1,20
	Memoriu asupra perioadei din Istoria Românilor dela 1774—1786, însoțit de documente cu totul inedite, de <i>V. A. Urechia</i>	11.—
»	XIII. — Desbaterile Academiei în 1890—91	4.—
»	XIV. — Desbaterile Academiei în 1891—92.	2,50
»	XV. — Desbaterile Academiei în 1892—93	4,50
»	XV. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	8.—
	Documente inedite din domnia lui Alexandru Constantin Moruzi, 1793—1796. Memoriu de <i>V. A. Urechia</i>	8.—
»	XVI. — Desbaterile Academiei în 1893—94.	4,50
»	XVI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> .	3,50
	Codex Bandinus. Memoriu asupra scrierii lui Bandinus dela 1646, urmat de text, însoțit de acte și documente, de <i>V. A. Urechia</i> .	3,50
»	XVII. — Desbaterile Academiei în 1894—95.	7.—
»	XVII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> .	2.—
	Sofia Paleolog, nepoata Împăratului Constantin XII Paleolog, și Domnița Olena, fiica Domnului Moldovei Ștefan cel Mare, 1472—1509, de <i>A. Papadopol-Calimach</i> .	1,60
	Vilegiatura și reședințele de vară la Romani, de <i>I. Kalinderu</i>	—,50
	Un nou document dela Constantin Cantemir Vodă, Iași, anul 1797 (1689). Comunicațiune de <i>V. A. Urechia</i> .	—,20
»	XVIII. — Desbaterile Academiei în 1895—96.	5.—
»	XVIII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	1,50
	Contribuțiuni la istoria Munteniei din a doua jumătate a secolului XVI-lea, de <i>N. Iorga</i>	1.—
	Cestiunea Arilor, de <i>Gr. C. Buțureanu</i>	—,25
	Un episod din istoria tipografiei în România, de <i>A. Papadopol-Calimach</i>	—,20
»	XIX. — Desbaterile Academiei în 1896—97	4,50
»	XIX. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	3.—
	Domnia lui Ioan Caragea. — Biserica română, de <i>V. A. Urechia</i> .	1,60
	August și literații, de <i>I. Kalinderu</i> .	—,35
	Pretendenți domnești în secolul al XVI-lea, de <i>N. Iorga</i>	1.—
»	XX. — Desbaterile Academiei în 1897—98.	4,50
»	XX. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	5.—
	Domnia lui Ioan Caragea, 1812—1818. — Biserica. — Școalele. — Cultura publică, de <i>V. A. Urechia</i>	1,20
	Primul proiect de Constituțiune a Moldovei din 1822, de <i>A. D. Xenopol</i> .	—,60
	Bucureștii până la 1500, de <i>G. I. Ionescu-Gion</i> .	—,30
	Manuscripte din bibliotecii străine relative la Istoria Românilor (Întăiul memoriu). De <i>N. Iorga</i>	—,60
	Literații opozanți sub Cezari, de <i>Ion Kalinderu</i>	—,30
	Justiția sub Ioan Caragea, de <i>V. A. Urechia</i> .	1,60
	Documente nouă, în mare parte românești, relative la Petru Șchiopul și Mihaiu Viteazul, de <i>N. Iorga</i>	1.—
	Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1888—1898	2.—
	Tom. XXI. — Desbaterile Academiei în 1898—99.	5.—
»	XXI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	6.—
	Manuscripte din bibliotecii străine relative la istoria Românilor (Al doilea memoriu). De <i>N. Iorga</i>	1.—
	Socotelile Brașovului și scrisori românești către Sfat în secolul al XVII-lea, de <i>N. Iorga</i>	1,60
	Socotelile Sibiiului, de <i>N. Iorga</i>	—,30
	Cronicele muntene. Întăiul memoriu. Cronicele din secolul al XVII-lea, de <i>N. Iorga</i>	1,60
	Expunere pe scurt a principiilor fundamentale ale istoriei, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,15
	Edilitatea sub domnia lui Caragea, de <i>V. A. Urechia</i>	1,60
»	XXII. — Desbaterile Academiei în 1899—1900	6.—
»	XXII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	3.—
	Românii și Maghiarii înaintea istoriei, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,25
	Portretul lui Miron Costin, de <i>S. Fl. Marian</i>	—,50
	Portul barbei și părului la Romani, de <i>Ion Kalinderu</i>	—,50

Analele Academiei Române.

L. B.

Zece Maiu. — Cuvântare de <i>D. A. Sturdza</i>	—,60
Din domnia lui Ioan Caragea, 1812—1818, de <i>V. A. Urechîă</i>	1,60
Tom. XXIII.—Desbaterile Academiei în 1900—1901	5.—
• XXIII.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	4.—
Atanasie Comnen Ipsilant, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,20
Societatea sub I. G. Caragea, de <i>V. A. Urechîă</i>	1,60
Ioan Circa de Gambutz, ca episcop al Marmarășiei Dositeiu Circa, 1660—1730, de <i>Ioan Pușcariu</i>	—,20
Din domnia lui Alexandru Calimach, de <i>V. A. Urechîă</i>	1,60
Portul perucilor și bărbierii la Români, de <i>Ion Kalinderu</i>	—,20
Originea Câmpulungeană a lui Gavril, Mitropolitul Kievului, de <i>T. V. Stefanelli</i>	—,20
• XXIV.—Desbaterile Academiei în 1901—1902	6.—
• XXIV.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	3.—
Două acte oficiale necunoscute de pe timpul Împăratului Bizantin Isaac II Angel, privitoare la Românii din Peninsula Balcanică spre finele secolului XII, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,40
Teoria probei (în știința modernă), de <i>Petre Popescu</i>	—,50
Priviri istorice și literare asupra epocii fanariotice, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,40
Din luptele pentru neam: Răsturnarea lui Vasile Lupu. Studiu istoric, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,30
«China supusă», manuscript grecesc cu acest titlu. Descriere și extracte, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,20
Luteranismul, calvinismul și introducerea limbii române în bisericile din Ardeal, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,30
Originea Voevodatului la Români, de <i>Ioan Bogdan</i>	—,20
România sub raportul moral, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,80
• XXV.—Desbaterile Academiei în 1902—1903	5,50
• XXVI.—Desbaterile Academiei în 1903—1904	5.—
• XXVI.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	5.—
Regele Carol I și Instrucțiunea publică. Cuvântare de Zece Maiu 1903, de <i>D. A. Sturdza</i>	—,20
Despre Cnejii Români, de <i>I. Bogdan</i>	—,40
Din viața română: Podoabele, toaleta și petrecerile unei elegante, de <i>Ion Kalinderu</i>	—,50
Un hrisov al lui Mircea cel Bătrân din 10 Iunie 1415, de <i>Ioan Bogdan</i> Ilirii, Macedo-Români și Albanezii. Disertațiune istorică, de <i>Dr. Atanasie M. Marienescu</i>	—,60
Episcopia Strehaiei în anii 1673—1688. Notă istorică, de <i>I. Biannu</i>	—,20
Nicopole 1396—1877—1902. — Cuvântare rostită de CAROL I Regele României.	
Din viața română: Societatea înaltă pe vremea lui Pliniu cel tânăr, de <i>Ion Kalinderu</i>	1.—
Biserica și podul din Borzești, precum și o ochire relativă la bisericile zidite de Ștefan cel Mare, de <i>Dr. C. I. Istrati</i>	2.—
• XXVII.—Desbaterile Academiei în 1904—1905. (Sub presă.)	
• XXVII.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> (Sub presă.)	
Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Mitropolia Ardealului, de <i>N. Iorga</i>	—,40
Românii din Bosnia și Herțegovina în trecut și în prezent, de <i>Isidor Ieșan</i>	—,30
Câteva manuscripte și documente din țară și din străinătate relative la istoria Românilor, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Viața lui Alexandru Vodă Callimachi, Domn al Moldovei, cu prilejul descoperirii testamentului său, de <i>N. Iorga</i>	—,20
Îndreptări și întregiri la istoria Românilor după acte descoperite în arhivele Săsești. I. Brașovul, de <i>N. Iorga</i>	—,50
Bărbații culți greci și români și profesorii din Academile de Iași și București din epoca zisă fanariotă (1650—1821), de <i>C. Erbiceanu</i>	—,50